

Når ørerne falder af

af Per Drud Nielsen

Nej, Modspil har ikke åbnet en lægevidenskabelig brevkasse, så den sarte læser skal ikke frygte et så bloddryppende indhold her, som overskriften antyder. Og dog er det i en vis forstand »makabert« nok: Benny G. Jensen har i Modspil nr. 18 stillet den diagnose (ud fra min hverdagsmusik-bog og min artikel om samme emne i Modspil nr. 17), at jeg lukt ned i »de skuffer med tekst og skrift«, som avlede disse offentlige ørelser, så at sige har tabt mine musikalsk-sanselige ører! Jeg skulle dermed i al min akademiske »skråsikkerhed« »gå glip af det, der netop er fascinationen og dynamikken i hverdagsmusikken«.

Helt hinsides spørgsmålet om denne diagnoses gyldighed, vil jeg her argumentere for, at de tilsvarende musikalske ører er faldet af hos hovedparten af den halve Danmarksbefolkning, der også i dag har indfundet sig i P3's lytterskare. Og det er jo meget, meget værre – og væsentligere. Hvis jeg har ret! Det mener Benny G. Jensen ikke, jeg har. Et er mig og om min »traditionelle videnskabelige skik og brug... og skuffer«, et andet er virkeligheden, og »virkeligheden har to ører«, mener Benny G. Jensen. Lad os nu mindre »skråsikkert« gå ud fra, at virkeligheden som regel har to højtalere! Og lad os så se på det mere subjektive emne: menneskeørerne. Hænger de ved eller falder de af?

I første omgang vil jeg holde mig lidt uden for diskussionen og konfrontere Benny G. Jensen med de 5 mennesker, jeg i sin tid interviewede til »Hverdagsmusikkens sociologi«:

II

Benny G. Jensen tænker sig et eksempel på, at højtalerne kan »tænde gnister«: »der sidder et par mennesker på et værelse og lytter plader og snakker. Meget lyd passerer uanset

forbi, indtil den ene med ét springer op: hvem er det? Den må jeg have spillet over!« Nu sidder der et andet sted i landet et af mine interviewofre, J.A.N. Hvis han skulle pege på noget musik, der tændte gnister, hvad ville han så vælge? »Jeg ved såmænd ikke, om der er sådan bestemte numre...« Du har ikke nogle yndlingsplader eller –bånd? »Nej, det har jeg ikke...« Og et tredje sted i landet har O.V.D.L. slet og ret afsværget pladespiller og båndoptager: »nej du, det har knægtene fået, for det var simpelthen så sjældent, jeg spillede på det. Jeg lukkede altid op for P3. Plader og bånd skal man jo hen og skifte... Og jeg hører det jo ikke rigtigt. Nu f.eks. i dag har jeg hørt Jørn Hjørtung; jeg kan bare ikke fortælle dig, hvad jeg har hørt. Det aner jeg ikke spor om, jeg har bare hørt det«. Hermed er Benny G. Jensens eksempel ikke dementeret, blot er der givet modsatte eksempler, hvor der ingen gnister springer til nogen ører, for ørerne er – i situationen – faldet af!

Benny G. Jensen taler om, at »gnisten« kan opstå »i sorteringen af den strøm af oplevelsesmuligheder, vi møder... Når musikken pludselig hiver fat i os, reagerer vi aktivt«. Interviewet med A.F. fortæller, at denne pludselige medrivende oplevelse også kan udeblive: »man tænder radioen, og så går man og gør det, man skal gøre... Direkte lytter til det, det gør jeg jo ikke«.

Benny G. Jensen: »Oplevelsen varer måske kun 3 minutter, men den træder tydeligt frem og er gedigen«. J.A.N.: »Det er ikke altid, man hører, hvad der bli'r spillet, hvis man nu er ved noget, man koncentrerer sig lidt om, så følger man jo ikke med i, hvad der bli'r spillet«.

Benny G. Jensen: »Oplevelsen træder tydeligt frem... Med appel til fantasien«. I.W. som er industriarbejder: »vi har en bøjle på hovedet... Der er en omskifter til P1, P2 og P3... og så kan de bryde ind og sende med-

delelser, og det bli'r jo styret oppe fra kon-toret af«.

Benny G. Jensen: »... med appel til fantasien eller lysten til at tromme takten med...« J.A.N., bygningsnedker: »jeg kan godt li', når der er sådan lidt tempo på det. Så kan man jo følge med i rytmen, hvis man nu slår søm i...«

Benny G. Jensen skriver om »det, der netop er fascinationen og dynamikken i hverdagsmusikken, at den i næste øjeblik melder, at verden har flyttet sig«. I.W. ser helst, at ikke engang hverdagsmusikken flytter sig: »jeg synes, de laver tit om på tidspunkterne... Ja, man kan jo godt være helt indgroet i, at der skal komme det og det på det og det tidspunkt«.

Benny G. Jensen: »folk vælger ud«. O.V. D.L.: »nej, jeg lukker bare op«.

III

Over for denne brug af mine 5 interviews, kunne Benny G. Jensen gentage den indvending, som han har gjort så meget ud af, at de udgør »et paradoksalt magert materiale«. For det gør de jo netop lige præcis, og derfor har jeg selv skrevet det samme – med lidt andre ord – i hverdagsmusiksociologien: »her må man selvfølgelig give afkald på repræsentativiteten«. (At interviewantallets lidenhed ikke er nævnt i Modspil-artiklen, skyldes ikke – som Benny G. Jensen antyder – bluff, men at jeg i den korte artikelform prioriterede fortolkninger på min undersøgelse frem for redogørelser for dennes metode og teknik).

Men hvad betyder nu det »paradoksalt magre« interviewmateriale, mit afkald på repræsentativiteten?

Det betyder, at mine intervieweksempler på, at ørerne (ikke mine, men lytternes) er faldet af, selvfølgelig ikke kan almengøres og »ophøjes til lov« og herefter »forbyde« en-

hver tanke som Benny G. Jensens om en »hverdagsmusikkens fascination og dynamik«.

Ligesom Benny G. Jensens tanker og tænkte situationer omvendt heller ikke kan dementere, at nogle mennesker »fra det virkelige liv« faktisk har fortalt mig om en musiklytning, hvor man ikke »fascineres« (men »går og gør det man skal gøre«), og hvor der heller ikke er nogen »dynamik« (men hvor det forstyrrer rutinen, når programlæggerne flytter på sendetidspunkterne).

At de enkelte interviews således må tages for pålydende, vil Benny G. Jensen da heller ikke tage fra mig: »naturligvis er der intet i vejen for at skrive en bog om 5 mennesker, man har mødt!« Men, fortsætter Benny G. Jensen, »det er konsekvensberegningen, generaliseringerne, skråsikkerheden, der er katastrofal«.

Nu har jeg jo for det første ikke skrevet en bog om 5 mennesker, jeg har mødt, men derimod baseret bogens analysedel dels på de 5 interviews, dels på min postenquete-under søgelse af lyttervanerne hos et langt større antal mennesker og dels på andres materiale. (At antallet af brugbare postenquete-besvarelser kun blev 2/3 af den forventede lille halvdel af de adspurgte – 422 i stedet for 700 ud af 1500 – dette har jeg jo taget forbehold for og peget på de felter i min statistik, hvor det går ud over repræsentativiteten. Så Benny G. Jensens fiffige pegen på et repræsentativitetsproblem har ingen nyhedsinteresse og er iøvrigt et noget upræcist skud over mål: stikprøvens »udvalgte århusianere« kan og skal da ikke »repræsentere P3-lytterfolket«, men århusianerne selvfølgelig – eller rettere Århus' voksenbefolkning, P3 og ikke P3-lyttere!) For det andet: »det er generaliseringerne, der er katastrofale«, skriver Benny G. Jensen. Nuvel, på den ene side kan de 5 interviews som sagt ikke almenføres, deres udsagn kan ikke »ophøjes til lov« for al P3-lytning. Men på den anden side er det jo ikke »5 tilfældige mennesker, jeg har mødt«. I postenquete-un-

dersøgelsen havde man mulighed for at svare ikke anonymt, hvis man var villig til at blive kontaktet igen m.h.p. et mundtligt interview: »mellem de ikke anonyme udvalgte jeg her-efter de respondenter, der havde opgivet et meget stort P3-forbrug. Og herudaf udvalgte jeg så de respondenter, der – efter hvad be-handlingen af de 422 returneringer viste mig – var typiske m.h.t. sociale baggrundsdata for dette store P3-forbrug«, står der at læse! En yderligere sortering meldte sig så ud fra spørgsmålet om, hvorvidt interviewtilbuddet stadig stod ved magt. Slutresultatet, de 5 interviewrespondenter, er mellem storforbrugere og tilhører via deres sociale placering som faglærte/ufaglærte arbejdere og hjemmearbejdende en bestemt del af voksenbefolkningen, hvor et stort P3-forbrug generelt er typisk! Og det betyder, at der faktisk til en vis grænse kan generaliseres på de 5 interviews, når de – som det sker i min bog – sammenkobles med den statistiske registrering af P3-lytningen hos netop den sociale befolkningsgruppe, som interviewrespondenterne er plukket ud af! Jævnfor at denne statistiske registrering jo fortæller nøjagtig det samme som interviewene, blot i statistikens kvantitative og formaliserede sprog: et hverdagsligt lytteomfang på 11–13 P3-udsendelser svarende til ca. 4 timers lytning, hvoraf langt hovedparten er opgivet som »lytning som baggrund« eller passiv lytning, som det hedder i radiofolks fagsprog. Derfor tør jeg godt generalisere: den grundlæggende uinteresserede, passive lytning over store tidsstræk – hvor ørerne er faldet af – er ikke undtagelsen, men reglen i de sociale grupper, som mine 5 interviewofre tilhører. Og så kan Benny G. Jensen for min skyld kalde mine generaliseringer for »katastrofal skråsikkerhed« lige så mange gange som det antal spørgeskemabesvarelser i mine skuffer, der fortæller det samme som mine interviews!

IV

Nej, jeg kan ikke lade være at fundere over, at Benny G. Jensens »irritation og ærgrelse« over mine udgydelser får ham til at stille det polemiske spørgsmål: »er det samme fænomen, vi snakker om?« Det tror jeg nemlig slet ikke, det er! Så sat på spidsen er svaret nej! – Og at det iøvrigt var mig, der »kom først« og derfor vel sku' ku' bestemme emnet!

»Men når der nu står hverdagsmusik både på hans bog og i artiklen, så handler det vel om den musik, som trives livligere end nogensinde i mange slags sammenhænge i 80'ernes virkelighed«, antager Benny G. Jensen. Benny G.! Du anklager mig for at »skrive radiohistorie efter programtitler! (Selvom 23 sider ikke handler om andet end indholdet af en enkelt udsendelse). Men radio skal høres«, siger du, »som bøger skal læses. Hvem i alverden ville finde på, at skrive litteraturhistorie på bogomslag?«, spørger du. Har du – om jeg må være så fri – her fundet på at kritisere en bog ud fra dine associationer på bogomslag og titel? »Men når der nu står hverdagsmusik både på hans bog og i artiklen, så handler det vel om den musik, som trives livligere end nogensinde i mange slags sammenhænge...« Javel! Hvad er »den musik« så for en. Ja, »bøger skal læses«, og både da mit forord og kapitelindledninger (f.eks. s. 125–29) har et bud på spørgsmålet. For at afgrænse mit emne har jeg nemlig spurgt: Hvilken musik har gennemslagskraft i massemålestok og som et hverdagsfænomen? Min ambition er jo ikke et »Al-musik-i-Danmark-Atlas«. Så jeg udelukker den musikalske egenaktivitet, som »kun 17% af befolkningen udover« fra min emnekreds. Og det levende musikudbud har over et år kun været opsoget af mellem 7 og 12% (afh. af genren). »Målestokken er her året, ikke hverdagen«, skriver jeg, »og derfor er dette mere aktive musikliv kun et relief, som jeg ikke skal uddybe nærmere i denne hverdagssociologiske sammenhæng«. Tilba-

ge står mediernes musik, og her viser min undersøgelse mig, at P3 er absolut dominerende. Denne sorteringsproces gør ikke alt andet end mediernes musik uinteressant, men placerer den uden for emnet for min bog, som jo ikke er nogen encyklopædi. Så når Benny G. Jensen eksemplificerer sine – hvad jeg vil kalde: forventninger til mit emne med »kommunikationsformer for fællesskab, følelser, filosofi, krop... Den ekstatiske hengivelse... F.eks. under en festival« (Selvom det knytter sig til weekends og somme hos bestemte generationer og ikke netop til hverdagen hos de mange, mange mennesker), – ja, så fristes jeg til at tro, at læsebrillerne er faldet af sammen med ørerne, og at min kritiker skulle læse helt andre bøger om sine foretrukne emner, når brillerne er på igen.

V

Indimellem skriver Benny G. Jensen og jeg om samme emne: P3. Men ikke om de samme P3-lyttere: Benny G. Jensen er øjensynlig sur over, at jeg også på dette punkt har valgt at afgrænse mig og derfor kun beskæftiger mig med de voksne, med P3's rolle i voksenlivet. Derfor insinuerer han, at det slet ikke har været mit valg, men har været påtvunget mig af de distriktsvejvisere, der bød sig til, da jeg skulle udvælge min stikprøve, og derfor insinuerer han, at jeg ikke vil være ved denne aldersgrænse: »ikke med et ord røber Drud Nielsen i sin artikel, at der ikke har deltaget ét eneste menneske under 20 år«. Hvor Benny G. Jensen det så fra? Nå – ja, han har jo også læst min bog, hvor jeg har haft plads til (modstræbende?) at »røbe« lidt om selve undersøgelsen og dens teknik. »Det er en afgørende mangel ved arbejdet at ville portrættere hverdagsmusikken uden dens mest markante brugere«, skriver Benny G. Jensen så

og tænker på teenagerne. Nu er jeg ikke helt amatør, så derfor ved jeg lige så godt som sandsynligvis Benny G. Jensen selv og med DR's egne undersøgelser som kilde, at de 15–19-åriges andel af P3-lytterskaren overstiger deres andel af befolkningen med kun 1–3%, mens de 20–29-åriges andel af P3-lytterskaren overstiger disses andel af befolkningen med 4–7%. Hvem er så de »mest markante brugere«? Hvem kan først høre musik efter skoletid, og hvem har musik kørende gennem hele arbejdsdagen?

VI

Og mon ikke Benny G. Jensen og jeg har endnu flere fonde af fælles viden om P3-brugen fra f.eks. DR's egne undersøgelser? Nu skriver Benny G. Jensen f.eks. at lytterne vælger programmer ud. »At folk vælger ud, viser også de halvårslige markedsundersøgelser, der nok gi'r P3 generelt høje publikumstal i forhold til de øvrige radiokanaler, men absolut fortæller om varierende tilslutning dagen igennem til forskellige udsendelsestyper«. Vi har sikkert en fælles viden om denne tilslutningsvariation. Jeg har min viden fra mit eget diagram 9: lyttertallet stiger i morgentimerne efterhånden som folk står op, kulminerer ved 7-radioavisen, og falder derefter lidt, fordi ikke alle kan høre videre på arbejdet, holder sig derefter på et jævnt højt niveau gennem dagen, dog med visse dyk ved »Pausegymnastik«, »Middagsmusik« og andre udsendelser, der ikke dur som arbejdsledsagelse, falder derefter til et væsentligt lavere niveau fra ved 18-tiden og bli'r så der (bortset fra 18.30-radioavisen) aftenen igennem, hvor vi ser TV i stedet for. Og denne »variation« gælder hver dag! Undtagen weekends. Men det handler da for pokker ikke om, at folk vælger deres programmer ud!

VII

Mit emne er den passive P3-lytning – for nu at bruge radiofolks fagsprog –, voksenlivets brug af P3 som både arbejds- og fritidsmusik – set i lyset af hverdagen hos de befolkningsgrupper, hvor denne brug er meget udbredt.

Denne brug udelukker da ikke, at enkelte numre »tænder de gnister«, som Benny G. Jensen er så glad for. Og et par af mine interviews fortæller da også om, at nogle folk interesserer sig for enkelte udsendelser og optager numre fra dem på bånd. Det udtrykker interesse, og det er godt. Men, Benny G. Jensen, jeg har jo ikke behovet at censurere denne musikinteresse ud af disse interviews a.h.t. mit helhedsbillede! Og dette billede er det samme som det, en afdød kollega til dig, nemlig Hans Vangkilde godt turde formulere: »vor tids fortravlede og stressede mennesker dulmer nerverne i deres vågne timer med et såkaldt lydtabet af musik... Det mest nedslående er, at musik i dag – opkvikkende eller neddæmpende – benyttes som et medicinsk middel på linie med Ritalin, Valium og Resitinil«.

Den værdimålestok for det hele, som du skyder mig i skoene: »traditionel koncertandagt, pænt tøj, sid ned, luk øjnene«, – den er ikke min værdimålestok, hverken formularet eller uformuleret, og den er vel ikke heller nødvendig her. Det var den heller ikke for Vangkilde.

Har det aldrig bekymret andre radiofolk end Vangkilde, at ørerne falder af og man lytter med nervesystemet i stedet? Eller har det hele ikke noget på sig? Hvis det trods alt har noget på sig, så har jeg givet nogle bud på årsags- og forklaringssammenhænge i min bog og artikel, som jeg ikke skal trætte med at gentage her. Selvom det jo egentlig er ved disse sammenhænge, diskussionen først bli'r spændende – når vi nu har vadet igennem alt det andet!